

Paul Hagu 65

Seto misjonär

Paul Hagu oktoobrikuise sünnipäeva (2. oktoober) puhul tasub taas hea sõnaga meelde tuletada, mida Paul meie kõigi ja eriti seto kultuuri heaks on teinud. Ootamatult on Pauli iga sinnamaale jõudnud, et iga viie aasta järel ilmuvad väarikates väljaannetes juubelikirjutised. Et ka *Mäetagustes* ilmus viie aasta eest Rein Saukase põhjalik ülevaade Pauli senisest tegevusest, on minu kirjutise eesmärgiks olla pigem emotsionaalne tervitus kui kõikehõlmav kokkuvõte sünnipäevalapse saavutustest.

Kui setodele perekonnanimede andjad Samuel Sommer ja Villem Ernits kutsusid ennast Setomaa apostliteks, siis Paul Hagust võiks kõnelda kui seto misjonärist. Tõepoolest kogu Pauli tegevus on olnud seotud seto kultuuri väsimatu tutvustamisega nii Eestis kui mujal maailmas. Uurimine, tutvustamine ja jagamine on Paulil nii hästi välja tulnud, et mitmedki tema legendaarseid loenguid külastanud on “seto usku” pöördunud. Tean, et “tavalistest” loengutest radikaalselt erinevat “Seto traditsiooni” külastati väikse hirmu ja hardusega kui haruldast pelgupaika. Pauli loengus istusid ikka kõrvuti kõige erinevamate erialade esindajad ning üritasid koos seto laulu laulda. Juba 1970. aastate lõpus alanud loengute lugemine ülikoolis ning eriti välitööpraktikate organiseerimine on valgustanud ja šokeerinud sadu noori inimesi. Ning pole filolooge, kes ei teaks, et Paul paneb lauldes mõnust silmad kinni! Seto teemadega tegelev akadeemiline järelkasv ning rohked seto laulu harrastajad näitavad, et seeme pole visatud viljatule pinnasele.

Alar Madissoni foto 2010.

Paul Hagu on folklorist, kelle tegevus ja uurimused pole jäänud kunagi ainult kabinetivaikusse, vaid on alati olnud kommuniqueerivad ja väljapoole suunatud. Paul pole kunagi kaotanud sidet oma kodumaaga ja kontakti oma uuritavatega. Tartus olek pole Pauli eestistanud, nagu ka *alma materi* kiviseinad pole Pauli suust tulevat seto laulu ega keelt summutanud. Paul on olnud ühelt poolt alandlik ja enesesetõmbunud töömees, kes on jätkuva usinusega enda jaoks läbi töötanud ja kirjeldanud Eesti Rahvaluule Arhiivis leiduvaid seto laule, jutte ja salvestisi, aga teisalt ka suur rahvamees, setode valgustaja ja seto kultuuri mõjutaja. Pauli tegevus on olnud masse kaasa tõmbav ning selle mõju seto kultuurile on äraarvamatult suur. Paul on olnud hiiglaslikuks muutunud Seto Kuningriigi traditsiooni väljamõtleva ja käimalükkaja, ta on seto rahvuseepose "Peko" uuestisünni initsieerija, ta on elu sisse puhunud seto hääbuvale meestelaulule ning tema Hurda *Setukeste laulude* jälgedes käivad seto laulude antoloogiad on täna kõigi laulvate setode riulil.

Kangekaelselt on Hao Paali ikka seto asju uurinud ja toonud unustuse hõlmast välja asju, mis on eesti folkloristikat mitmekesisistanud ja ka mujal maailmas tähelepanu äratanud. Seto naiste improvisatsioonide ja eeposte järjekindel tutvustamine ja publitseerimine on need tänaseks ajaloo prügikastist ja folkloristika ääremaalst tõstnud üheks kõige põnevamaks uurimisaineks ja paljusid uurijaid paeluvaks tekstikorpuseks. Peale selle, et Vabarna eeposte uuestiavastamine ja publitseerimine on toonud need folkloristide fookusse, on Paul Hagu teeneks ka see, et seto rahvas tunneb täna just tema publikatsioonide kaudu oma suurimaid laulikuid ja nende loomingut. Paul on vaatamata ninakirtsutustele sirge seljaga käinud teid, kus varem harva käidud, näiteks on ta põhjalikult tegelenud teiste folkloristide poolt põlatud Sommeri kogu kirjeldamise ja uurimisega ning Jaan Sandra muinasjuttude publitseerimisega. Pauli teadmised seto kultuurist on kaasasündinud ja põhjalikud ning kõik tema seto laulude teksti ja poeetika uuringud on alati olnud rikastatud suurepärase olustikulisel ning usundi- ja tavandilisel kontekstiga. Palju teavet seto olustikust, mille kättesaamiseks võõras uurija peaks tegema suuri uuringuid arhiivis või välitööl, on Paulil omast käest võtta. Näiteks Pauli mõrsjaitkude poeetika käsitus loob mängleva kergete "paljaste" arhiivitekstide ümber rohke ja põhjaliku kontekstilise teabe.

Seto folkloristi "kahepaikse" asend pole olnud kahtlemata ka Paulile kerge, kuid sellel pole lastud välja paista. Pauli sujuv uurija ja uuritava positsiooni vahetamine ning tema oskus kultuure ladusalt vastastiku tõlkida on võimaldanud edukat vahendamist ja misjonit. Soovin kõigi setode ja folkloristide poolt Paulile jätkuvat jõudu ja rohkeid avastusi arhiivis ja väljal.

Andreas Kalkun